

Determining the Reasons and Consequences of Remarriage of Older People Living in Tehran City, Iran

Daneshvar Z¹, *Moradi A², Karami J³

Author Address

1. PhD Student in Psychology, Razi University, Kermanshah, Iran;
 2. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran;
 3. Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.
- *Corresponding Author E-mail: Asie.moradi@razi.ac.ir

Received: 2023 August 30; Accepted: 2023 September 12

Abstract

Background & Objectives: Old age begins when a person reaches 60. The increasing elderly population faces many problems. The death of a spouse is one of the biggest problems of older people, leading to loneliness. Some seniors choose remarriage as a way to escape loneliness. Other causes of remarriage comprise problems of lacking a spouse, inability to express oneself, lack of independence, failure to meet sexual needs, and dissatisfaction with widowhood. Remarriage has positive consequences, such as increasing psychological well-being and quality of life, reducing depression, increasing financial and emotional security, and improving physical health. According to the presented materials, knowing the reasons and consequences of remarriage in older people who have experienced widowhood is one of the issues that deserves investigation. Therefore, the present research was conducted to know the reasons and consequences of remarriage of older people living in Tehran City, Iran.

Methods: The current research used a qualitative approach and Constructivist Grounded Theory. The research community included all older people living in Tehran who have lost their spouses. The inclusion criteria comprise people aged 60 to 80 who have lost their spouse due to death or divorce, have experienced at least one year of bereavement, remarried during their old age, are currently married, and have passed at least 6 months since their marriage. The samples were recruited by purposive sampling. The study data were collected through semi-structured interviews with the samples that continued until reaching data saturation (after 18 interviews). While conducting interviews, data analysis began with the data transcription. Using the Charmaz (2014) method, the obtained data were analyzed in three stages: initial coding, axial coding, and categorical coding. In the end, the theoretical model of the research was formed. The methods used in the current study were long-term conflict, re-inspection of the path of obtaining information, checking with the participants, and continuous comparison. The reliability of the research was calculated through the intra-subject agreement of 83.23%.

Results: The findings of the research and the theoretical model indicate that remarriage in older adults serves as an essential phenomenon. The reasons for remarriage and the consequences of remarriage are the theoretical categories of the model. Each category consists of main themes and related subthemes. The reasons for remarriage in older people consist of three main themes: the need for independence (with four subthemes of social independence, personal independence, intellectual independence, and financial independence), sexual need (with two subthemes of sexual thoughts and sexual desires), and feeling loneliness (with two subthemes of loneliness in family and community, and emotional loneliness). Also, the consequences of remarriage had three main themes: increasing physical health (with four subthemes of nutrition management, disease prevention, exercise, avoiding drugs and narcotics), psychological well-being (with four subthemes of self-acceptance, positive relationship with others, mastering the environment, personal growth) and the quality of life (with three subtopics of mental health, social relationship, environmental health). The findings showed that the participants in the research considered the need for independence, sexual desire, and loneliness as reasons for their remarriage. They believed remarriage had improved their physical health, psychological well-being, and quality of life.

Conclusion: The findings of the present research identified the reasons for remarriage in older people and the positive consequences of remarriage. So, remarriage was considered a logical way to meet the needs of this group with its positive consequences.

Keywords: Remarriage, Older people, Reasons, Consequences.

شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان ساکن شهر تهران

زهرا دانشورا^۱، *آسیه مرادی^۲، جهانگیر کرمی^۳

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران؛
 ۲. استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران؛
 ۳. دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
- *رایانامه نویسنده مسئول: Asie.moradi@razi.ac.ir

تاریخ دریافت: ۸ شهریور ۱۴۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۲۱ شهریور ۱۴۰۲

چکیده

زمینه و هدف: شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان دارای تجربه بیوگی، ازجمله موضوعاتی به‌شمار می‌رود که نیازمند بررسی است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان ساکن شهر تهران بود.

روش بررسی: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش داده‌بنیاد، با نمونه‌گیری هدفمند با هیجده نفر از سالمندان ساکن شهر تهران انجام گرفت که همسر خود را از دست دادند و ازدواج مجدد کردند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که تا رسیدن به اشباع نظری داده‌ها (با هیجده نفر سالمند) ادامه یافت. داده‌ها در سه مرحله کدگذاری اولیه و کدگذاری محوری و کدگذاری طبقه‌ای با روش چارمز (۲۰۱۴) تجزیه و تحلیل شدند. رواسازی پژوهش حاضر از طریق درگیری طولانی مدت، بازرسی مجدد مسیر کسب اطلاعات، بررسی با شرکت‌کنندگان و مقایسه مستمر حاصل شد. پایایی پژوهش از طریق محاسبه درصد توافق درون موضوعی برابر با ۸۳/۲۳ درصد به دست آمد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش دلایل ازدواج مجدد در سالمندان را در سه مضمون اصلی نیاز به استقلال و نیاز جنسی و احساس تنهایی و هشت زیرمضمون مشخص کرد. همچنین سه مضمون اصلی افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی و یازده زیرمضمون به‌عنوان پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان شناسایی شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر ضمن شناسایی دلایل ازدواج مجدد در سالمندان، نیازهای آن‌ها را مطرح می‌کند و با نشان دادن پیامدهای مثبت حاصل از این نوع ازدواج، ازدواج مجدد را راهی منطقی برای رفع نیازهای این گروه می‌داند؛ چراکه پیامدهای مثبتی با خود به همراه دارد.

کلیدواژه‌ها: ازدواج مجدد، سالمندان، دلایل، پیامدها.

سالمندی^۱ به عمر نزدیک به میانگین یا بیشتر از میانگین طول عمر بشر اشاره دارد. این دوره به طور قراردادی، با آغاز سن شصت سالگی شروع می‌شود. افراد سالمند قابلیت‌های محدودی در تجدید قوا دارند و بیش از سایر بزرگسالان در معرض بیماری و مشکلات جسمانی و روان‌شناختی هستند (۱، ۲)؛ از این رو سالمندی با مسائل و مشکلات بسیاری همراه است. تعداد و نسبت افراد شصت سال و بیشتر در جمعیت در حال افزایش است (۲)؛ با وجود این سالمندان گروهی هستند که غالباً درباره آن‌ها غفلت صورت گرفته است (۳)؛ بنابراین انجام پژوهش در زمینه سالمندان لازم و ضروری است.

احساس تنهایی^۲، حسی دردناک و رنج‌آور است که در نتیجه فقدان‌های موجود در زندگی بروز می‌کند (۴). مرگ همسر از مشکلات بزرگ‌تر این دوران (۵) و از عوامل مهم‌تر احساس تنهایی (۶) محسوب می‌شود. سالمندان برای مقابله با تنهایی از راهکارهایی بهره می‌گیرند. برخی از سالمندان، پس از ازدست دادن شریک زندگی خود به منظور از بین بردن احساس تنهایی و افزایش سطح شادی در زندگی، دوباره ازدواج می‌کنند (۶).

ازدواج مجدد^۳ زمانی است که حداقل یکی از همسران قبلاً با شخص دیگری ازدواج کرده باشد و شامل ازدواج‌های دوم به بعد می‌شود (۷). پژوهشگران دریافته‌اند، احساس تنهایی، مشکلات نداشتن همسر، توانایی نداشتن در بیان خود، خستگی چندبُعدی و احساس بی‌زاری از وابستگی و استقلال نداشتن از دلایلی است که سالمندان ازدواج مجدد خود، در دوران سالمندی را توجیه می‌کنند (۸). سایر پژوهشگران نشان دادند، حدود ۴۰ درصد از مردان بیوه سالمند قصد پیدا کردن همسری جدید را در زندگی دارند و بیشتر آن‌ها دلیل ازدواج مجددشان را سن جوان‌تر خود و تأمین نشدن نیازهای جنسی و نارضایتی از دوران بیوگی بیان می‌کنند (۹).

متخصصان، بسیاری از اثرات و پیامدهای مثبت ازدواج مجدد در سالمندان را خبر داده‌اند. ازدواج مجدد می‌تواند تأثیرات مثبت بر زندگی زوج جدید داشته باشد (۱۰). ازدواج مجدد سالمندان، به طور درخور توجیهی بر افزایش بهزیستی روان‌شناختی^۴ و کیفیت زندگی^۵ و کاهش افسردگی^۶ (۱۱) آن‌ها تأثیر می‌گذارد و باعث می‌شود سالم‌تر بمانند (۱۲). همچنین ازدواج مجدد، احساس جدیدی از امنیت را در جنبه‌های مالی و عاطفی ایجاد می‌کند و سلامت جسمی فرد را افزایش می‌دهد (۱۰). از دید صاحب‌نظران، همسر به اصطلاح نقش نگهبان^۷ دارد که می‌تواند ویژگی‌های مثبت بسیاری را از جمله سلامت جسمانی و رشد فردی و بهزیستی روان‌شناختی، برای افراد در نتیجه ازدواج سبب شود (۱۳، ۱۴). مدل منابع زناشویی^۸ نشان می‌دهد، ازدواج منابع اجتماعی و روانی و اقتصادی را فراهم می‌کند که به نوبه خود سلامت

و بهزیستی را ارتقا می‌بخشد (۱۵). در واقع منابع اجتماعی، حمایت اجتماعی و یکپارچگی اجتماعی را تسهیل می‌کند و روابط خانوادگی را گسترده می‌سازد. منابع روانی، حمایت روانی و امنیت روانی و محیطی آرام را تأمین می‌کند. بر اساس منابع اقتصادی، ازدواج از طریق تخصص درون‌خانواری، صرفه‌جویی اقتصادی و ادغام ثروت، منجر به افزایش درآمد و ثروت و در نتیجه افزایش امکانات، دسترسی به مواد غذایی مغذی و پزشکی می‌شود؛ بنابراین منابع یادشده، سلامت و بهزیستی را بهبود می‌بخشد (۱۶، ۱۷). با توجه به تأثیر مثبت ازدواج مجدد و خلأ پژوهش در زمینه ازدواج مجدد در سالمندان، انجام پژوهش در این زمینه ضروری است.

با توجه به چندبُعدی بودن پدیده ازدواج، همچنین پیچیدگی و چندبُعدی بودن مسئله سالمندی، بهره‌گیری از روش پژوهش کیفی^۹ نیاز است. از آنجاکه هیچ نظریه قبلی یا جدیدی درباره پدیده مدنظر (ازدواج مجدد سالمندان) وجود ندارد یا نظریات خیلی اندک است، استفاده از روش کیفی داده‌بنیاد ساختارگرا می‌تواند راه‌گشا باشد (۱۸). نظریه داده‌بنیاد^{۱۱}، یک روش پژوهش کیفی و استقرایی^{۱۱} و اکتشافی^{۱۲} است که در سال ۱۹۶۷ توسط باری گلسر^{۱۳} و آنسلم استراوس^{۱۴} ایجاد شد (به نقل از ۱۹). بعدها تغییرات متعددی در روش‌شناسی این نظریه به وجود آمد. پژوهش حاضر به روش داده‌بنیاد ساختارگرا^{۱۵} انجام شد. ذات نظریه، تصدیق این است که تجربه پژوهشی توسط پژوهشگر و شرکت‌کنندگان در تحقیق، ایجاد می‌شود و با تمرکز بر داده‌ها و احتمالات معنایی و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی نظریه جدیدی تولید می‌شود (۱۹).

در جامعه کنونی مطالعه‌ای یافت نشد که به طور خاص ازدواج مجدد سالمندان را بررسی کند؛ بنابراین شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان در ایران (تهران) اقدام بنیادی و جدیدی است. با در نظر گرفتن موضوعات یادشده، خلأ پژوهشی موجود، ضرورت و اهمیت پژوهش، پژوهشگران بر آن شدند تا با استفاده از پارادایم کیفی و در قالب روش‌شناسی داده‌بنیاد ساختارگرا، مشخص کنند که دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان چیست؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان ساکن شهر تهران بود.

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر در چارچوب رویکرد کیفی و روش داده‌بنیاد ساختارگرا، با نمونه‌گیری هدفمند از بین تمامی سالمندان ساکن شهر تهران انجام گرفت که همسر خود را از دست دادند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که تا رسیدن به اشباع نظری داده‌ها (با هیجده نفر سالمند) ادامه یافت. سالمندان از مراجعان به یکی از کلینیک‌های طب سالمندان تهران بودند. معیارهای ورود شرکت‌کنندگان به پژوهش

9. Qualitative

10. Grounded Theory

11. Inductive

12. Exploratory

13. Barney Glaser

14. Anselm Strauss

15. Constructivist Grounded Theory

1. Elder

2. Feeling lonely

3. Remarriage

4. Psychological Well-being

5. Quality of life

6. Depression

7. Guardian role

8. The marital resource model

عبارت بود از: سن ۶۰ تا ۸۰ سالگی؛ سالمندان همسر ازدست داده به علت مرگ یا طلاق و با تجربه حداقل یک سال بیوگی؛ سالمندانی با ازدواج مجدد در دوره سالمندی و متأهل در حال حاضر؛ گذشت حداقل شش ماه از ازدواج آن‌ها. از همه شرکت کنندگان پژوهش رضایت نامه آگاهانه شرکت در پژوهش گرفته شد. هیچ یک از شرکت کنندگان زوج نبودند. مصاحبه‌ها با حضور پژوهشگر و شخص شرکت کننده در مکانی برگزار شد که شرکت کننده در آنجا احساس راحتی داشت.

تحلیل داده‌ها براساس روش چارمز (۱۹) بود. مصاحبه‌ها ضبط و سپس پیاده‌سازی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با اولین رونوشت و بررسی خط به خط متن آغاز شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری اولیه و کدگذاری محوری و کدگذاری طبقه‌ای صورت گرفت. با استفاده از فرایند مقایسه مداوم، پژوهشگر شروع به شناسایی مضامین و موضوعات فرعی متداول تر در رونوشت‌های شرکت کنندگان کرد. بررسی تکراری و بازگشتی داده‌ها تا زمانی ادامه یافت که پژوهشگر شباهت‌ها و تفاوت‌ها را شناسایی کرد؛ تا زمانی که هیچ موضوع جدیدی پدیدار نشد. در پایان مدل نظری پژوهش شکل گرفت. در پژوهش‌های کیفی به منظور رواسازی پژوهش از روش‌هایی چون بهره‌گیری از چند روش برای جمع‌آوری داده‌ها، بازرسی مجدد مسیر کسب اطلاعات، طرح سؤال در خصوص سوگیری، چک کردن از طریق

مشارکت کنندگان در پژوهش، درگیری طولانی مدت، مشاهده پایدار و مثلث‌سازی استفاده می‌شود (۱۹، ۱۸). رواسازی پژوهش حاضر از طریق درگیری طولانی مدت، بازرسی مجدد مسیر کسب اطلاعات، بررسی با شرکت کنندگان و مقایسه مستمر به دست آمد. محاسبه پایایی پژوهش از طریق درصد توافق درون موضوعی محاسبه شد (۱۸)؛ بدین صورت که دو کدگذار سه مورد از مصاحبه‌ها را کدگذاری کردند و سپس درصد توافق آن‌ها ۸۳/۲۳ درصد به دست آمد. از آنجا که شاخص مذکور بیش از ۶۰ درصد بود، پایایی کدگذاری‌ها تأیید شد.

۳ یافته‌ها

ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جدول ۱) شرکت کنندگان در پژوهش ذکر شده است. سپس با رویکرد نظریه داده بنیاد به شناسایی دلایل ازدواج مجدد در سالمندان (جدول ۲) و پس از آن به پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان (جدول ۳) پرداخته شده است. در نهایت مدل نظری ارائه شده است (شکل ۱).

بخش اول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت کنندگان در پژوهش: در جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت کنندگان مشاهده می‌شود.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت کنندگان در پژوهش

مشارکت کنندگان	جنسیت	سن (سال)	مدت زمان ازدواج مجدد (سال)	شغل	تحصیلات
۱	مرد	۶۸	۷	آزاد	دیپلم
۲	مرد	۷۶	۱۰	کارمند بازنشسته	دیپلم
۳	زن	۷۴	۳	خانه‌دار	ابتدایی
۴	زن	۶۷	۶	مدرس	لیسانس
۵	زن	۶۶	۴	خانه‌دار	بی‌سواد
۶	مرد	۶۵	۱	آزاد	دیپلم
۷	زن	۶۵	۲	خانه‌دار	دیپلم
۸	مرد	۶۷	۳	کارمند بازنشسته	سیکل
۹	زن	۷۴	۱۲	خانه‌دار	بی‌سواد
۱۰	مرد	۷۱	۲	کارمند بازنشسته	فوق دیپلم
۱۱	زن	۶۷	۳	خانه‌دار	راهنمایی
۱۲	زن	۶۶	۱	مدرس	فوق لیسانس
۱۳	مرد	۷۰	۲	کارمند بازنشسته	ابتدایی
۱۴	مرد	۷۷	۴	کارمند بازنشسته	ابتدایی
۱۵	زن	۶۵	۳	خانه‌دار	ابتدایی
۱۶	مرد	۷۹	۷	کارمند بازنشسته	فوق دیپلم
۱۷	مرد	۶۸	۵	کارمند بازنشسته	لیسانس
۱۸	زن	۷۸	۸	خانه‌دار	بی‌سواد

گزاره با کد مشخصی صورت گرفت. در این بخش، دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان در قالب‌های مضمون اصلی و زیرمضمون تعیین شد. یافته‌های این بخش در جدول‌های ۲ و ۳ مشاهده می‌شود.

بخش دوم، شناسایی دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان: در این مرحله تمامی مصاحبه‌ها بررسی و کدگذاری شد؛ به گونه‌ای که گزاره‌های مرتبط با موضوع استخراج شد. کدگذاری هر مصاحبه و

جدول ۲. جدول تجمیعی دلایل ازدواج مجدد در سالمندان

مضمون اصلی	زیرمضمون	مستندات
		(باتوجه به زیادبودن مستندات و محدودیت فضا، نمونه‌هایی از مستندات برای آگاهی خواننده ثبت شده است)
	استقلال اجتماعی	انتظارداشتند فقط با اون‌ها برم مهمونی؛ حتی بیرون رفتنم هم انگار تحت‌نظر و اجازه اون‌ها شده بود و خوشم نمیومد. مسئولیتی نداشتم که انجامش بدم، انگار مرده متحرک شده بودم، رابطه‌ام با دوستانم کم شده بود.
نیاز جنسی	سربرانیبودن	استقلال نداشتم و سربرار بچه‌هام بودم، همش باید اون‌ها برام غذا درست می‌کردن، خونه رو آب و جارو می‌کردن. خونه بچه‌هام بودم و از این خونه به اون خونه می‌شدم. اون‌ها حرفی نمی‌زدند؛ اما خودم فکر می‌کردم سربراشون هستم. روم نمی‌شد برم سر یخچالشون آب بیارم، بقیه برام می‌آوردن. بیشتر حس سربرایبودن بهم دست می‌داد.
	استقلال فکری	عرضم به حضورتون که انگار هیچی نداشتم. توان فکرکردن نداشتم انگار؛ چون استقلال نداشتم. زنم که بود برا همه‌چی مستقل و خوب فکر می‌کردم و تصمیم می‌گرفتم؛ اما بعد از اون خدا بیمارز دیگه نه. تمایل داشتم از ایده خودم استفاده کنم؛ حتی توی خوردن غذا، یا جایی می‌خواستم برم یا کاری می‌خواستم انجام بدم. اون چی که باید انجام می‌دادم، فکر دیگران بود، نه فکر خودم.
	استقلال مالی	بچه‌ها می‌گفتن تو که دیگه تنهایی و نیاز مالی نداری، هرچی بخوای برات می‌اریم و می‌خریم، دستم تو جیب و درآمد خودم نبود؛ اصلاً هیچ استقلالی نداشتم. خب می‌خواستم برا خودم پولام رو خرج کنم، دوست داشتم مستقل باشم، هرچی می‌خوام کناره بذارم؛ اما همه این‌ها ازم ساقط شده بود.
نیاز جنسی	تفکرات جنسی	خدمتتون بگم خوابم به‌هم ریخته بود، یکی پیش آدم باشه آدم راحت و با آرامش می‌خواهه، و گرنه تا صبح همش یادش می‌حسرت می‌خوری.
	تمایلات جنسی	دیگه کسی نبود که تا وقتی من بیدارم با من بیدار باشه، با من بخوابه. خانمم برام مثل بمب انرژی بود، من رو شاد می‌کرد، بهم حیات می‌داد. اما خب من تنها بودم، زن می‌خواستم. مرد هستم، نیاز جنسی دارم. نیاز حتمی که نمی‌شه سرکوبش کرد. نمی‌تونم سرکوبش کنی. واقعیتش خانم دکتر وقتی حاجی بود، آرامش هم بود. شما هم به زنی، شوهر به آدم آرامش می‌ده، بدنت شاد و سرحال می‌شه.
احساس تنهایی	تنهایی در خانواده و اجتماع	تنهایی آدم رو از پا در میاره، انگار در و دیوار خونه هم باهات حرف می‌زنه. حاجی که بود، باهاتس این‌ور و اون‌ور می‌رفتیم، خونه دوست و رفیق و بقیه میومدن؛ اما بعدش نه دیگه تنها بودم. خلاصه از به طرف زندگی اولم بود و ازطرفی هم حس تنهایی داشتم؛ مثلاً تنها بودم وقتی پارک می‌رفتم. خب آدم ازدواج می‌کنه تا از تنهایی در بیاد.
	تنهایی عاطفی	آزاردهنده‌ترین تنهایی. بین دیگه کسی نبود که حرف دلم رو بهش بگم و باهاتس درد دل کنم. خب حرفای خصوصی رو که نمی‌شه به هرکی گفت. به چی بگم زنم برام دلگرمی بود. بعد اون خدا بیمارز دیگه دلگرم نبودم، همدم نداشتم و منزوی بودم.

همان‌طور که در نتایج جدول ۲ مشاهده می‌شود، دلایل ازدواج مجدد اصلی یعنی نیاز به استقلال و نیاز جنسی و احساس تنهایی اقدام به (به‌عنوان مقوله نظری) در سالمندان در سه مضمون اصلی و هشت زیرمضمون قرار گرفته است؛ بنابراین سالمندان مطالعه‌شده به سه دلیل

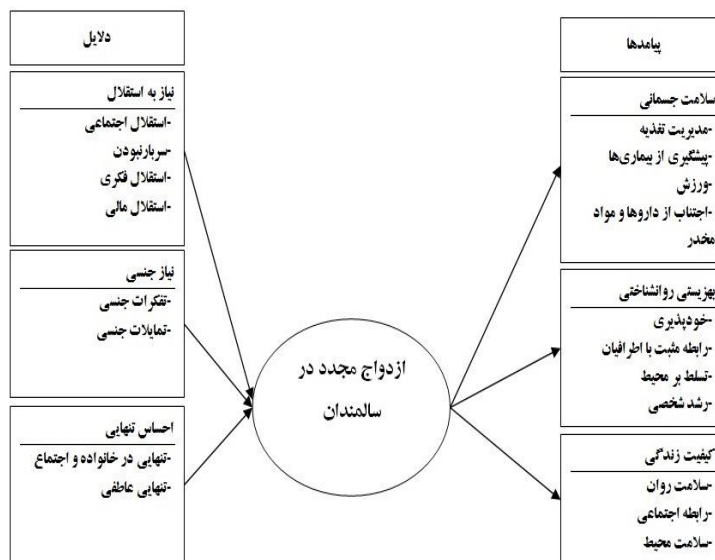
جدول ۳. جدول تجمیعی پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان

مضمون اصلی	زیرمضمون	مستندات
		(باتوجه به زیادبودن مستندات و محدودیت فضا، نمونه‌هایی از مستندات برای آگاهی خواننده ثبت شده است)
سلامت جسمانی	مدیریت تغذیه	عرضم به حضورتون بعد از ازدواجم الآن دیگه خب غذا درست می‌کنه، صبحانه و نهار و شام می‌فهمم چیه، میوه و این چیزا هم می‌خوریم. قبلش همه‌چیم بهم ریخته بود و به چی می‌خوردم که شکم پر بشه.
	پیشگیری از بیماری‌ها	حاجی همش می‌گه بریم چکاپ، آخه بهتره که دکتر معاینه کنه و جلوی مریض شدنمون رو بگیریم؛ چون بالاخره سنی ازمون گذشته.
	ورزش	حاجی اهل ورزش و پیاده‌روی هست و منم با خودش می‌بره پارک صبحا.
	اجتناب از داروها و مواد مخدر	واقعیتش بعد از فوت همسرم باز مثل مجردی رفتم سراغ قلیون و سیگار و از این حرفا؛ اما خب الآن نه بیرون می‌رم، نه شب‌گردی با دوستان مجردی، نه قلیون. همه عادت‌های بد گذشته رو رها کردم.

بهبودی روان‌شناختی	خودپذیری	اگر کسی بخواد به خاطر بچه‌ها و بچه‌ها رو مقابل دل خودش بذاره، فکر می‌کنم اشتباه محض هست؛ انسان خودش هم هست و هرکی خودش رو هم دوست داره. از ازدواج و انتخابم راضی و خوشحالم.
	رابطه مثبت با اطرافیان	بچه‌ها هم میان آن قدر از من بیشتر احترام می‌کنه. الان بچه‌های خودش آن قدر به من احترام می‌کنن که نمی‌گن این نامادریه. منم احترام می‌کنم، باهاشون مهربانم و دوستشون دارم. الآن با اومدن این خانم، روابطشون با خانم خیلی خوبه. رفت‌وآمد داریم، به خونه اونا می‌ریم اونا میان. بعداً، شامی ناهاری با هم هستیم.
	تسلط بر محیط	یه مرد دلش می‌خواد بزرگ باشه و مسئولیت داشته باشه. خانمم می‌گه حاجی برا خونه فلان چیا رو بیار، حس حیات بهم دست می‌ده. کارهای خونه رو با هم پیش می‌بریم و لذت زندگی رو می‌بریم. آخه وقتی یه سری وظایف مردونه رو پیش می‌بری، حس قدرت و مفید بودن بهت دست می‌ده.
	رشد شخصی	یک نقطه سیاهی داشتم تو زندگیم که بعد از ازدواج عرضه برطرف‌کردنش رو داشتم و تغییر کردم. ازدواج دوم تجربه جدید و خوبی بود. یه چیزایی هم یاد گرفتم؛ مثلاً دیگه بحث نمی‌کنم و با زبون و با نرمی با هم کنار میایم.
کیفیت زندگی	سلامت روان	انسان باید دنبال آرامش خودش باشه، دنبال لذت بردن از زندگی خودش، دنبال اینکه بگه بابا این زندگی یک فرصته واسم دیگه تموم می‌شه. با همه این حرفا همیشه دعا می‌کنن و می‌گن خدا رو شکر که باز تو خوبی و تو خوشی و این خوبی و خوشی رو روی من احساس می‌کنن.
	رابطه اجتماعی	فامیلاش همه میان پیشمون. اون موقع عید که میان عیدها که میان و منو می‌بینن، به من عیدی می‌دن و... از لحاظ جنسی هم از خانمم راضیم و بعد از چند سال دوباره رابطه شروع شد و همسرم بهم می‌رسه؛ ازش راضیم.
	سلامت محیط	از ازدواجم راضیم؛ چون خانمم به من و بچه‌ها می‌رسه. زندگیم سروسامون گرفته و از بی‌نظمی دراومده. مسئله اینه که کاملاً بیمه هست؛ بیمه بهترین، بهترین بیمه بانک‌ها هستن. بعد از لحاظ حقوقی من تأمین تأمینم.

همان‌طور که در نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود، پیامدهای ازدواج مجدد (به‌عنوان مقوله نظری) در سالمندان در سه مضمون اصلی و یازده زیرمضمون قرار گرفته است؛ بنابراین ازدواج مجدد در سالمندان مطالعه شده ارتقای سلامت جسمانی و بهبودی روان‌شناختی و کیفیت زندگی را در بر داشت.

همان‌طور که در نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود، پیامدهای ازدواج مجدد (به‌عنوان مقوله نظری) در سالمندان در سه مضمون اصلی و یازده زیرمضمون قرار گرفته است؛ بنابراین ازدواج مجدد در سالمندان مطالعه شده ارتقای سلامت جسمانی و بهبودی روان‌شناختی و کیفیت زندگی را در بر داشت.

شکل ۱. مدل نظری دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان

باتوجه به شکل ۱، مدل نظری پژوهش حاکی از آن بود که سالمندان به دلیل نیاز به استقلال و نیاز جنسی و احساس تنهایی ازدواج مجدد

کردند که این ازدواج منجر به افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی در آن‌ها شده است.

۴ بحث

پژوهش حاضر با هدف شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان ساکن شهر تهران انجام شد. یافته‌ها بر اساس هدف مذکور تحلیل شد و مدل نظری پژوهش شکل گرفت. طبق مدل نظری پژوهش، ازدواج مجدد پدیده مرکزی بود. در واقع ازدواج مجدد راهی بود که تعدادی از سالمندان پس از ازدست‌دادن شریک زندگی خود برای مقابله با برخی پیامدهایی که در بیوگی با آن مواجه می‌شوند، انتخاب کردند (۶). سالمندان همسر ازدست‌داده مطالعه‌شده نیز پدیده ازدواج مجدد را در زندگی خود برگزیدند.

در این پدیده یعنی ازدواج مجدد، مقوله‌های نظری چون دلایل ازدواج مجدد مطرح می‌شوند؛ چرا که سالمندان به علل متعددی دست به این اقدام می‌زنند (۸، ۹). دلایل ازدواج مجدد، از مقوله‌های نظری حاصل از پژوهش حاضر در مدل نظری بود. نیاز به استقلال و نیاز جنسی و احساس تنهایی از دلایلی بود که سالمندان مذکور ازدواج مجدد خود را با آن تبیین کردند. مقوله نظری دیگری که در پدیده مرکزی ازدواج مجدد مطرح می‌شود، پیامدهای ازدواج مجدد است؛ زیرا ازدواج مجدد اثرات و پیامدهای متعددی را با خود به همراه دارد (۱۲-۱۰). افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی از پیامدهای حاصل از ازدواج مجدد در سالمندان مطالعه‌شده بود.

یافته‌های پژوهش نشان داد، نیاز به استقلال با چهار زیرمضمون استقلال اجتماعی، سربرآوردن، استقلال فکری و استقلال مالی از علل ازدواج مجدد در سالمندان ساکن شهر تهران بود. هم‌راستا با این یافته، پژوهشی دیگر مشخص کرد، احساس بی‌زاری از وابستگی و استقلال‌نداشتن، از دلایل ازدواج مجدد در سالمندان است (۸)؛ چرا که در دوره بیوگی با نبود همسر، فرد خود را سربرآوردن فرزندان می‌داند و احساس استقلال‌نداشتن به او دست می‌دهد (۶)؛ به‌عبارتی فرد سالمند تمایل دارد از سربرآوردن درآمد و استقلال اجتماعی و فکری و مالی داشته باشد و زندگی‌اش را خود و به‌صورت مستقلانه مدیریت کند؛ از این رو به ازدواج مجدد اقدام می‌کند؛ بنابراین نیاز به استقلال به‌عنوان دلیلی برای ازدواج مجدد در سالمند بیوه شکل می‌گیرد.

یافته دیگر پژوهش نشان داد، سالمندان به دلیل نیاز جنسی (با دو زیرمضمون تفکرات جنسی، تمایلات جنسی) ازدواج مجدد کردند. در سایر مطالعات پژوهشی سالمندان بیوه از تمایلات جنسی خود سخن گفتند و علاقه‌مند به حفظ زندگی جنسی پر بار بودند (۲۰). علاوه بر این در پژوهش‌های دیگر همسو با این یافته پژوهش حاضر، سالمندان بیوه دلیل ازدواج مجدد خود را تأمین‌نشدن نیازهای جنسی دانستند (۹). تبیین نظری آن این است که نیاز جنسی یکی از نیازهای طبیعی بشر به‌شمار می‌رود و از نیازهای سالمندان نیز محسوب می‌شود (۲۰). در واقع تفکرات جنسی در ذهن سالمند شکل می‌گیرد و فرد تمایل به برقراری رابطه جنسی دارد؛ بنابراین فرد سالمند برای رفع این نیاز طبیعی یعنی نیاز جنسی برای ازدواج مجدد به‌عنوان راه سالم رفع این نیاز اقدام می‌کند؛ بنابراین نیاز جنسی از دلایلی است که سالمند بیوه را به‌سوی ازدواج مجدد سوق می‌دهد.

احساس تنهایی با دو زیرمضمون تنهایی در خانواده و اجتماع و تنهایی عاطفی از دلایل دیگر ازدواج مجدد در سالمندان بود که در این پژوهش به دست آمد. هم‌راستا با این یافته، نتایج پژوهشی دیگر نشان داد، احساس تنهایی از دلایلی است که سالمندان، ازدواج مجدد خود در دوران سالمندی را توجیه می‌کنند (۸)؛ زیرا همسر همدم و همراه و رازدار فرد است که در خلأ او حس تنهایی در انسان به‌وجود می‌آید (۶). از آنجاکه مرگ همسر از عوامل مهم‌تر احساس تنهایی است (۵، ۶)، تعدادی از سالمندان بیوه اقدام به ازدواج مجدد می‌کنند تا با همسر جدید، تنهایی خود را از بین ببرند (۶). سالمندان مطالعه‌شده نیز با تجربه‌کردن تنهایی در خانواده و اجتماع و تنهایی عاطفی به دنبال ازدواج مجدد برای رهایی از این احساس آزاردهنده بودند؛ در نتیجه احساس تنهایی از دلایلی است که باعث ازدواج مجدد در سالمندان می‌شود.

یافته دیگر پژوهش حاضر، افزایش سلامت جسمانی (با چهار زیرمضمون مدیریت تغذیه، پیشگیری از بیماری‌ها، ورزش، اجتناب از داروها و مواد مخدر) و افزایش بهزیستی روان‌شناختی (با چهار زیرمضمون خودپذیری، رابطه مثبت با اطرافیان، تسلط بر محیط، رشد شخصی) و افزایش کیفیت زندگی (با سه زیرمضمون سلامت روان، رابطه اجتماعی، سلامت محیط) بود. همسو با یافته‌های مذکور، پژوهشگران نشان دادند، ازدواج مجدد سالمندان باعث افزایش بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی (۱۱) و سلامت جسمی (۱۰) می‌شود.

در ادامه تبیین یافته‌ها می‌توان گفت که در ازدواج، همسر به اصطلاح نقش نگهبان دارد. افراد شاید به دلیل شریک زندگی خود، تمایل دارند که کمتر به فعالیت‌های پرخطر (همچون مصرف داروها و مواد مخدر) و بیشتر به فعالیت‌های سالم (همچون انجام فعالیت‌های ورزشی، برقراری روابط اجتماعی، حفظ سلامت محیط) بپردازند (۱۴، ۱۳). علاوه بر این، شرکا احتمالاً ناخودآگاه یکدیگر را از نظر علائم اولیه بیماری تحت‌نظر دارند یا ناجی یکدیگر در مواجهه با بیماری هستند (۱۴، ۱۳)؛ در نتیجه همسر با نقش نگهبانی که ایفا می‌کند، بر ارتقای سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی شریک زندگی خود تأثیر شگرف می‌گذارد.

به‌علاوه طبق مدل منابع زناشویی، ازدواج با تأمین منابع اجتماعی و روانی و اقتصادی باعث ارتقای سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی می‌شود (۱۵)؛ مثلاً منابع اقتصادی از طریق تخصص درون‌خانوار (مثل تخصص و مهارت‌های همسران) و صرفه‌جویی اقتصادی و ادغام ثروت، افزایش درآمد و رفاه اقتصادی را در پی دارد که این امر سبب بهبود وضعیت تغذیه، محیط زندگی، خدمات پزشکی و افزایش امکانات می‌شود (۱۷، ۱۶)؛ بنابراین طبق مدل منابع زناشویی، ازدواج مجدد از طریق فراهم‌کردن منابع اقتصادی بر سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی سالمندان تأثیر مثبت دارد. همچنین منابع اجتماعی از طریق تعاملات اجتماعی چون روابط زوجین از جمله رابطه جنسی بر سلامت مؤثر است. علاوه بر این منابع اجتماعی باعث تسهیل و گسترش حمایت اجتماعی و یکپارچگی اجتماعی می‌شود، روابط خانوادگی و اجتماعی

را رشد می‌دهد و سلامت محیط بیشتری را سبب می‌شود (۱۶، ۱۷)؛ از این رو براساس مدل منابع زناشویی، ازدواج مجدد با تأمین منابع اجتماعی، سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی سالمندان را بهبود بخشید. منابع روانی نیز از طریق حمایت روانی سبب پیشگیری از بیماری‌ها و ارتقای سلامت روانی و جسمانی می‌شود و زوجین محیطی امن و آرام برای هم ایجاد می‌کنند (۱۶، ۱۷)؛ بنابراین مطابق مدل منابع زناشویی، ازدواج مجدد با فراهم کردن منابع روانی موجب افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی سالمندان می‌شود؛ در نتیجه تأثیر مثبت ازدواج مجدد بر سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی سالمندان مطالعه شده با مدل منابع زناشویی تبیین می‌شود. در واقع ازدواج مجدد با ایجاد احساس جدید امنیت در جنبه‌های مختلف مالی و عاطفی پیامدهای مثبتی را در بر دارد (۱۰)؛ در نتیجه ازدواج مجدد در سالمندان ساکن شهر تهران پیامدهایی چون افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی را به همراه داشت. به علت محدودیت حجم نمونه و زمان، امکان بررسی سالمندان در نقاط مختلف شهر تهران و بررسی مقایسه‌ای براساس پایگاه اجتماعی اقتصادی وجود نداشت؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی این مطلب لحاظ شود.

۵ نتیجه‌گیری

در مجموع با تبیین نظری و پژوهشی موجود مشخص شد، نیاز به استقلال و نیاز جنسی و احساس تنهایی از دلایلی به‌شمار می‌رود که در سالمندان ساکن شهر تهران منجر به ازدواج مجدد آن‌ها شده است. این ازدواج پیامدهایی را با خود به همراه دارد. پیامدهای مدنظر شامل افزایش سلامت جسمانی و بهزیستی روان‌شناختی و کیفیت زندگی است؛ بنابراین باتوجه به نیازهای سالمندان بیوه به ازدواج مجدد و نتایج مثبت حاصل از این نوع ازدواج، می‌توان ازدواج مجدد را راهی منطقی برای رفع نیازهای این گروه دانست؛ چراکه پیامدهای مثبتی

دارد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولان امر و متصدیان امور، شرایط لازم برای ازدواج در این گروه را فراهم کنند.

۶ تشکر و قدردانی

شایسته است از تمامی افرادی که ما را در انجام پژوهش یاری رساندند، به‌ویژه سالمندان عزیز، تشکر و قدردانی کنیم.

۷ بیانیه‌ها

تأییدیه اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری در رشته روان‌شناسی است. از شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر دست‌نوشته‌ای حاوی بیانیه‌ای درخصوص تأیید شرکت در پژوهش و رضایت اخلاقی دریافت شد. در ضمن، مجوزهای لازم برای اجرای پژوهش از دانشگاه رازی گرفته شد؛ براین اساس، رعایت ملاحظات اخلاقی شامل رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان و رازداری و محرمانه‌ماندن یافته‌ها صورت گرفت.

رضایت برای انتشار

این امر غیرقابل اجرا است.

دسترسی به داده‌ها

تمامی داده‌های مربوط به یافته‌های پژوهش نزد نویسنده مسئول در یک هارددیسک اکسترنال محفوظ خواهد ماند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافی در این پژوهش ندارند.

منابع مالی

اعتبار مالی برای انجام پژوهش از منابع شخصی نویسنده اول تأمین شده است.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان دارای سهم یکسانی در تهیه پیش‌نویس مقاله و بازبینی و اصلاحیه پژوهش حاضر بودند.

References

1. World Health Organization. Healthy ageing and functional ability [Internet]. 2020.
2. World Health Organization. Ageing [Internet]. 2022.
3. Hagedoorn M, Van Yperen NW, Coyne JC, Van Jaarsveld CHM, Ranchor AV, Van Sonderen E, et al. Does marriage protect older people from distress? the role of equity and recency of bereavement. *Psychol Aging*. 2006;21(3):611–20. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.21.3.611>
4. Heravi Karimloo M, Anoosheh M, Foroughan M, Sheykhi M, Hajizade E, Seyed Bagher Maddah MS, et al. Loneliness from the perspectives of elderly people: a phenomenological study. *Salmand*. 2008;2(4):410–20. [Persian] <http://salmandj.uswr.ac.ir/article-1-53-en.html>
5. Imanzadeh A, Hamrazdeh M. Identification of facilitators and deterrents of the quality of life in elderly women and men: a phenomenological research. *Salmand*. 2018;12(4):430–45. [Persian] <http://dx.doi.org/10.21859/sija.12.4.430>
6. Indriana Y. Remarriage in elderly: a qualitative research. *Journal of Modern Education Review*. 2013;3(11):870–80.
7. Sweeney MM. Remarriage and stepfamilies: strategic sites for family scholarship in the 21st century. *J Marriage Fam*. 2010;72(3):667–84. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00724.x>
8. Van Wijngaarden E, Leget C, Goossensen A. Ready to give up on life: the lived experience of elderly people who feel life is completed and no longer worth living. *Soc Sci Med*. 2015;138:257–64. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.05.015>
9. Chiu MYL, Ho WWN. Intent to remarry among chinese elderly widowers: an oasis or an abyss? *Am J Mens Health*. 2010;4(3):258–66. <https://doi.org/10.1177/1557988309342001>

10. Mangarun AJS. Quality of life after remarriage in old age. *The Malaysian Journal of Nursing*. 2021;12(3):88–93. <https://doi.org/10.31674/mjn.2021.v12i03.010>
11. Horwitz AV, White HR, Howell-White S. Becoming married and mental health: a longitudinal study of a cohort of young adults. *J Marriage Fam*. 1996;58(4):895. <https://doi.org/10.2307/353978>
12. Wood RG, Goesling B, Avellar S. The effects of marriage on health: a synthesis of recent research evidence. *Mathematica Policy Research*; 2007.
13. Ross CE, Mirowsky J, Goldsteen K. The impact of the family on health: the decade in review. *J Marriage Fam*. 1990;52(4):1059. <https://doi.org/10.2307/353319>
14. Power C, Rodgers B, Hope S. Heavy alcohol consumption and marital status: disentangling the relationship in a national study of young adults. *Addiction*. 1999;94(10):1477–87. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.1999.941014774.x>
15. Waite LJ, Gallagher M. *The case for marriage: why married people are happier, healthier and better off financially?* New York: Doubleday; 2000.
16. Killewald A, Gough M. Does specialization explain marriage penalties and premiums? *Am Sociol Rev*. 2013;78(3):477–502. <https://doi.org/10.1177/0003122413484151>
17. Gow AJ, Corley J, Starr JM, Deary IJ. Which social network or support factors are associated with cognitive abilities in old age? *Gerontology*. 2013;59(5):454–63. <https://doi.org/10.1159/000351265>
18. Flick U. *An introduction to qualitative research*. 6th edition. Los Angeles: Sage Publications; 2019.
19. Charmaz K. *Constructing grounded theory*. Second edition. Thousand Oaks, CA: Sage; 2014.
20. Magon N, Chauhan M, Malik S, Shah D. Sexuality in midlife: where the passion goes? *J Mid-life Health*. 2012;3(2):61. <https://doi.org/10.4103/0976-7800.104452>